

Garpens fyrplats

Slätt- och kustbygd | Kulturmiljöprogram Torsås kommun

Huvudområdet är att betrakta som ett område som förstärker förståelsen för kärnområdet. Generellt ges inget särskilt skydd för huvudområdet. I huvudområdet kan dock ligga enskilda byggnader eller platser som har samma höga värde som inom kärnområdet.

Uppgifterna om fornlämningar är hämtade ur Riksantikvarieämbetets forminnesregister, fornsök (FMIS). Sedan 2014 har lagen ändrats så att alla lämningar äldre än 1850 omfattas av skyddet. Detta innebär att skyddsstatus i FMIS kan vara inaktuell. Vad som är fornlämning avgörs av länsstyrelsen.

Garpens fyrplats

Garpens fyrplatsmiljö är en god representant för en bebodd fyrplats, bemannad 1893–1967. Den gjutna 27 meter höga fyren från 1934 utgör ett landmärke i Kalmarsund. Den lilla tidigare tvättstugan/vaktstugan i sten på hög sockel är också en karaktärsbyggnad på ön. Övrig bebyggelse på ön karaktäriseras av faluröda träbyggnader. Den ursprungliga fyrmästarebostaden byggd 1893 och en särskild fotogenbod berättar något om fyrvaktarens förhållanden före 1946 och om den tekniska utvecklingen av fyren. När den nya fyren stod klar 1934 ska det ha varit landets modernaste fyr. Fyrplatsen ingår också i det sammanhang som Kalmarkusten med sin rika sjöfarartradition utgör. Garpens fyrplatsmiljö berörs av ett riksintresseområde för kulturmiljövården; södra Mörekusten (H40).

Garpen är en liten, platt, smal ö i Kalmarsund, två meter över havet och cirka två kilometer ut från Bergkvara, ursprungligen tillhörande byn Ragnabo. Första fyren här uppfördes 1893. Före dess fanns här ett stångmärke. Garpen ligger inom ett riksintresseområde för kulturmiljövården; södra Mörekusten (H40). Garpens fyr och fyrvaktarmiljö nämns särskilt i texten som ett av uttrycken för riksintresset. Motiveringen för riksintresset som helhet beskrivs som ”...Ett till stora delar öppet kust- och odlingslandskap med kommunikationsmiljöer, handelsplatser, skepparsamhällen och varv som sammantaget återspeglar den ekonomiska utvecklingen inom Kalmar läns södra delar från äldre järnålder till nutid.”

Fyrtornet från 1893 ritades av professorn vid Tekniska Högskolan Isak Gustav Clason. Fyren var en 27 meter hög, vacker, åttkantig, byggnad i rött tegel. Grunden var cirka åtta meter, byggd kvadratisk av granitblock. Högst upp fanns en altan av gult tegel. Teglet i fyren började efter en tid att vittra och frostsprängas. Man försökte putsa muren, men detta misslyckades, och till slut beslöt man att riva den. 1934 falldes fyren efter att en provisorisk fyr hade anordnats på tvättstugans tak. Drivor av tegel från denna fyr ligger ännu kvar utmed östra stranden. Den nuvarande, också 27 meter höga, fyren i gjuten armerad betong uppfördes samma år på den gamla grunden, efter ingenjör Rickard Frosts ritningar och med Rudolf Mattsson som byggmästare. Kalksten från den gamla fyren återanvändes i den nya fyrens portal. En stentavla från den gamla fyren, med inskriptionen AD 1893 BYGGDES FYREN, sparades också. Fyren var modern på flera sätt 1934. Fyrapparater drevs med ett så kallat fotogenglödlys¹ och i vaktrummet under lanterninen fanns värmeledning och ett särskilt litet fönster så att man nerifrån kunde se att lyktan var tänd. Det var av stor vikt att lyktan inte slocknade. Den vaktades därför i 4-timmarspass nätterna igenom. 1944² elektrifierades fyren genom att en elkabel drogs ut till ön från fastlandet. Lyktan fick då fast trumlin. Garpens fyr var bebodd med personal året om, som mest 16 personer³. Före 1946 då nya fyrmästarbostaden byggdes bodde fyrmästaren i två rum och kök med sin familj och flera barn i det som idag kallas fyrmästarbostaden. Samtidigt bodde fyrvaktaren i samma hus, i ett rum och kök, med sin familj (med upp till sju barn⁴). Ett av fyrmästarens två rum var reserverat som arbetsrum/kontor. Sommartid kunde barnen sova på den ouppvärmda vinden i huset⁵. Tvättstugan användes gemensamt men utedass och vedbod var delade så att varje familj hade sin egen avdelning. Det fanns också höns- och svinhus. Odlingsförhållandena på ön var dåliga eftersom salta vågor ibland sköljde in över land, vilket gjorde att de flesta grönsaker inte trivdes. En gång om året kom en båtlast potatis och morötter som förvarades i tvättstugans murade källare så att alla familjer på ön var försörjda på i alla fall dessa basvaror).

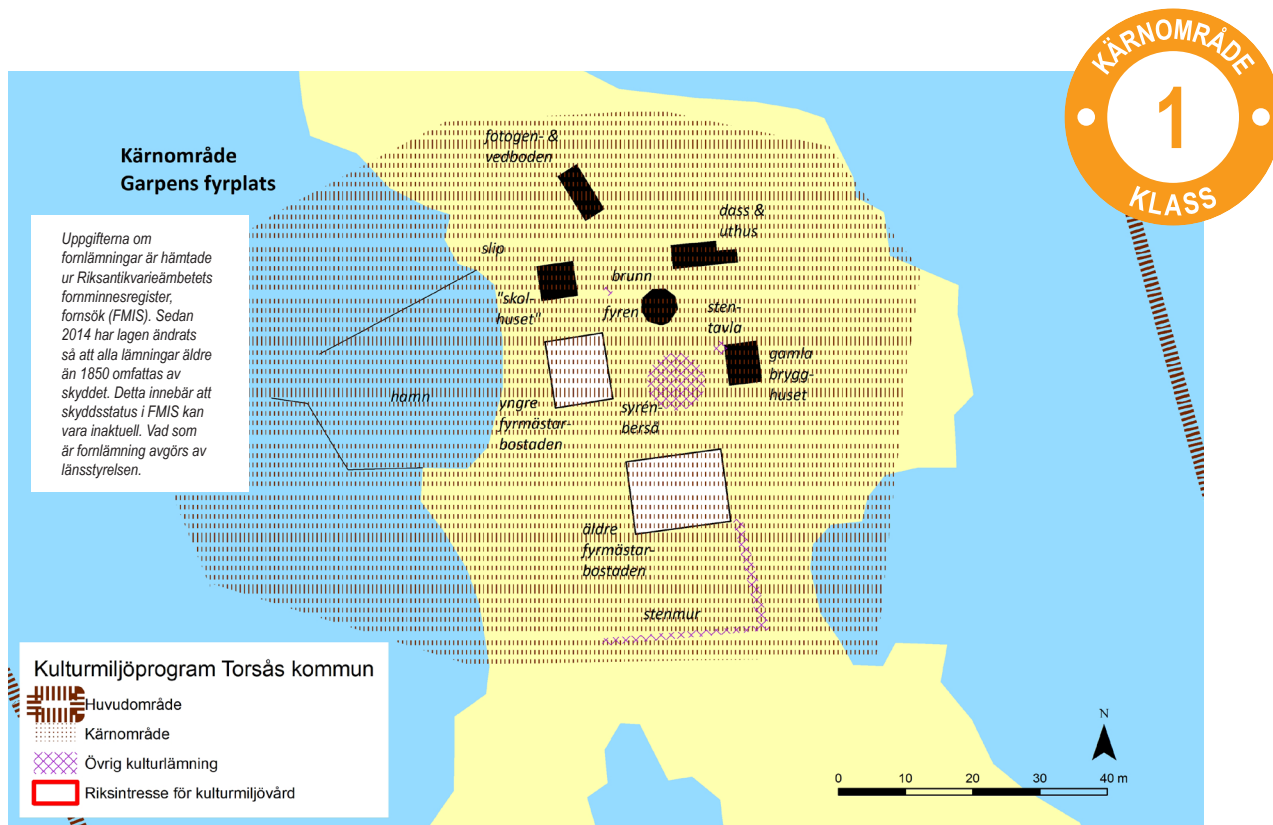
Personalen här skötte under en period även Utgrundens fyr⁶, som var världens första radiostyrda fyr, färdig 1947. Garpen och Utgrunden var ”syskonfyrar” med

den skillnaden att Garpen var bebodd med bofast personal och Utgrunden var obebodd. Det var med större och mer djupgående modernare fartyg som behovet av att markera både Garpen och Utgrunden uppstod. De stora fartygen måste passera mellan dessa båda grund på vägen genom Kalmarsund. Lotsning (långlotsning) genom sundet är en urgammal företeelse som användes tidigare innan grunden blev markerade, först med stångmärke, sedan med fyr respektive fyrskepp.

1967 avfolkades fyren. Då hade åtta⁷ fyrmästare jobbat här mellan 1893 och 1967. Efter 1967 övertog statliga Domän Arrende AB förvaltningen av ön, som sedan övertogs av Statens Fastighetsverk när Domän Arrende avvecklades. I slutet av 1980-talet ansåg Sjöfartsverket att fyren inte behövdes längre och tänkte släcka den. Underhåll av byggnaderna förekom inte efter att ön avfolkats. För att få slut på förfallet bildades föreningen Garpens Vänner vars uppgift var att försöka köpa ön och förhindra fortsatt förfall av byggnaderna. Man var överens med Domän Arrende om ett arrende men detta hann inte bli underskrivet när Statens Fastighetsverk övertog ön. Statens Fastighetsverk kände sig inte bunden av det avtal som fanns, så arrendet blev inte av. Efter en tid kom förhandlingar igång mellan Torsås kommun och fastighetsverket om ett köp, men dessa drog ut på tiden då man hade svårt att komma överens om ett pris. 1997 kunde Torsås kommun dock köpa Garpen, med planen att Garpens Vänner sedan skulle överta ön. 1998 köpte Garpens Vänner ön. I avtalet med kommunen åläggs föreningen att tillse att miljön bevaras och allmänheten har tillgång till ön under sommarhalvåret. Under somrarna går regelbundna båtturer ut till ön. Här finns Bed & breakfast och en liten utställning om öns historia. Besökare kan få guidade turer och åka på sälsafari. 2009 spelades ett TV-program in med Ernst Kirchsteiger, som gjorde om och inredde stenhuset (den gamla tvättstugan).

Till det immateriella kulturarvet från Garpen hör historier och berättelser, varav en del är nedtecknade, samt den så kallade fyrboken med logguppgifter från arbetsskiftet, som förvaras i Sjöfartsverkets arkiv i Norrköping.

Kärnområdet bör i huvudsak betraktas som ett kulturhistoriskt särskilt värdefullt bebyggelseområde enligt Plan- och bygglagen (PBL 8 kap 13 §). Områdena får förändras, men inte förvanskas.

Kärnområdet

På ön finns förutom fyren också fyrmästarbostaden (1893), fyrmästarbostaden (1946), "skolhuset" (1893), tvättstugan (1893) den så kallade fotogen- och segelboden⁸ (med stationära plåtfat för fotogenen⁹) samt ved- och redskapsboden med utedass. Fyrmästarbostaden hade två lägenheter om ett respektive två rum och kök, och är tillsammans med gamla tvättstugan det äldsta huset på ön. Fyrmästarbostaden uppfördes i samband med att man härifrån också skulle sköta Utgrundens fyr via radiolänk. Ny modern tvättstuga samt ett skyddsrum byggdes under den nya fyrmästarbostaden 1945. Då flyttades vedbod och avträde till nuvarande plats. Gamla tvättstugan byggdes om i början av 1950-talet till vaktstuga (för personal som skötte kontrollen av Utgrundens fyr). Gamla tvättstugan har en säregen form. Det är en liten murad byggnad, i samma tegel som gamla fyren, på en mycket hög sockel och en ovanligt hög trappa¹⁰. Skolhuset användes aldrig som skolhus¹¹ utan som vikariebostad, med ett minikök med vedspis. Skolhuset byggdes om och flyttades cirka 15 meter norrut 1946. Då placerades den på en gjuten modern källare, med hög trappa till ytterdörren. Ved användes till uppvärmning av husen. Veden fraktades hit från fastlandet och förvarades i vedboden. I segelboden förvarades redskap, färg och annat material till underhåll av båtar och hus. Fyrpersonalen fick hålla sig med egna segel- och motorbåtar¹². Utanför materialboden finns ännu en slip där båtarna kunde dras upp.

Alla hus är klädda med faluröd locklistpanel och vita detaljer. Murad grund av natursten finns på fyrmästarbostaden och tvättstugan. Under tvättstugan finns också ett murat valvslaget källarutrymme. Övriga hus har modernare gjutna grunder från 1900-talets mitt. Taken är idag täckta med mörknad "Eternit" eller svart papp och ger ett smäckert intryck. Ursprungligen förefaller alla tak varit papptäckta. Fyrmästarbostaden har äldre fönster (kopplade bågar troligen från 1930-talet, dock inte ursprungliga fönster från 1890-talet). Stengrund, fönster samt husets form bidrar till upplevelsen av detta som ett äldre hus. Fyrmästarbostaden har karaktär av den 1940-talsbyggnad som den är, med gjuten hög grund, källare med tvättstuga samt 1940-talsfönster. Husen är grupperade kring en gårdspan¹³ och delvis ihoplänkade med enkla rödmålade träplank¹⁴. Mitt på gårdspanen finns en brunn¹⁵ och en syrenberså med gamla anor¹⁶. Utmed stranden på öns östra sida ligger ännu stora mängder tegel kvar från den äldre rivna fyren. Sydväst om fyrmästarbostaden ligger en modern transformatorstation. Det finns inga kända eller registrerade fornlämningar på ön.

Till kulturmiljön hör också den gjutna¹⁷ hamnanläggningen med gjuten strandskoning och bryggor i trä och betong på öns västra sida. Mot öster finns en låg stenmur till skydd mot väder och vind. Söder om fyrmästarbostaden finns en låg muromgärdad trädgård. Spår av köksträdgård finns också vid fyrmästarbostadens västra gavel.

¹ I gamla fyrtornet var fyrlampan en trevekgig fotogenlampan. Ljuset förstärktes av en roterande lins som även åstadkom karaktären, en blixtnär femte sekund. Den roterande linsen drogs av ett lod, som måste dras upp varannan timme. En av personalens viktigaste uppgifter var också att fylla på fotogen, 2–3 gånger per dygn under vinterhalvåret. I nya fyrtornet ersattes fotogenlampan av fotogenglödljus. Vid elektrifieringen fick fyren en fast trumlin och karaktären ändrades. Nu är den Oc (Occulting = förmörkande) åtta sekunder, det vill säga sex sekunder ljus och två sekunder mörk.

² Telekabel drogs till ön 1930–31, mer än tio år före elkabeln. 1926 hade man också fått radio. Post hämtades i ett gemensamt postfack på Bergkvara järnvägsstation.

³ Två barn är till och med födda på ön.

⁴ Det var familjen Siri och Hjalmar Sjöholm som hade tolv barn. Dock förolyckades tre av barnen samtidigt en vacker julidag 1925 i en av traktens värsta sjöolyckor. Barnen var 15–20 år gamla då det blåste upp till åskoväder och båten sjönk snabbt. Tre barn från familjen Sjöholm, fyra barn från en familj från Blekinge och ytterligare tre barn, sammanlagt tio, försvann i djupet medan modern Siri tittade på från land. Barnen bodde inte hemma under skolterminerna utan hos sin mormor och morfar i land. Familjen Sjöholm bodde på Garpen i 25 år.

⁵ Barnen gick i skola på fastlandet och åkte över till familjerna på ön på skolloven. Exempel finns också där barnens mamma bodde med dem på fastlandet under skolveckorna.

⁶ Utgrunden är ett lågt grund cirka 3,9 meter under vattenytan. Från 1866 bevakades Utgrunden av ett bemannat fyrskepp. 1947 ersattes fyrskeppet av en bottenfast obemannad fyr, då världens första radiostyrda fyr!

⁷ Den som tjänstgjorde längst var Hjalmar med hustru Siri och tolv barn, som bodde här i 25 år. Hjalmar var fyrvaktare här 1917–1934 och fyrmästare 1934–1941.

⁸ Segelboden innehöll bland annat tjära, verktyg och färg för underhåll av båtar och hus.

⁹ En gång om året kom en båt med ett 15-tal fotogenfat (tunnor) med fotogen så att förrådet kunde fyllas.

¹⁰ På tvättstugans tak byggdes en provisorisk fyr 1933 medan den gamla fyren revs och den nya uppfördes, se bild.

¹¹ Eftersom det bodde så många barn på ön bestämde Lotsverkets regler att ett särskilt skolhus måste finnas. I praktiken bodde barnen dock iland och gick i skola i Bergkvara.

¹² Fyren hade inte egen båt, utan fyrapersonalen fick hålla sig med egna båtar. Man fick dock ett litet bidrag till detta.

¹³ Skolhuset låg ursprungligen längre söderut, men flyttades cirka 15 meter till sin nuvarande plats 1946 då det nya fyrmästarbostaden byggdes.

¹⁴ Det fanns täta staket eller plank mellan vissa hus både norr och öster om gårdsplanen i alla fall på 1920-talet enligt gamla bilder.

¹⁵ Brunnen ger enligt uppgift tyvärr bräckt vatten så det duger inte så bra till att dricka. De som bodde på Garpen samlade in regnvatten till dricksvatten eller tog över tunnor eller dunkar från land.

¹⁶ Enligt fotografi från 1925 fanns syrenbersån redan då, men troligen är den äldre, kanske samtida med den första fyren.

¹⁷ Före 1952 var alla bryggor i trä. Efter en storm 1952 när hamnanläggningen förstördes byggdes ny huvudbrygga i betong.

Faktaundersökning 2018 av Bengt Åstedt.

Litteratur- och arkivtips

- Garpen, Bo Alvemo, Söderåkra 2000
- Bergkvara & Gökaland i våra hjärtan - berättelser om människor och verksamheter i Bergkvara och Gökaland under 1900-talet, Bergkvara hembygdsförening, 2012.
- Gösta Regnéll, utredning, 1977, Lunds universitet, avdelningen för Ekologisk botanik.
- Garpen.se/garpens-vanner/
- (Länsstyrelsen i Kalmar; byggandsminnesutredning 1992)

Betydelsefulla kulturhistoriska karaktärsdrag

Vattenkontakt, funktionell och historisk, den tydliga vattenanknutna kulturmiljön	<p>Hela anläggningen är en representant för en vattenanknuten kulturmiljö. Hamnanläggningen och båtslipen ligger direkt mot vattnet, medan husen är uppdragna och grupperade för att hålla väder, vind och vatten ute så mycket som möjligt. En skyddsmur och plank mot öster.</p>
Fyren och husen på fyrplatsen	<p>Den tidstypiska fyren (1934) med väggar av rå omålad grå betong. Murad portal samt äldre (1893) sockel som vittnar om hög hantverksskicklighet. Den bevarade stenskylden från första fyren.</p> <p>Byggnadernas skala i max 1½ plan. Färgsättningen med rödmålad panel, vita detaljer och mörka tunna tak av plåt, papp eller eternit. Äldre grund i gråsten och gamla tvättstugan i sten med hög stentrappa och valvslagen källare.</p> <p>Detaljer som äldre dörrar och fönster och utskjutna takfall med taktassar i trä. Även dörrar av 1950-talstyp kan ses som en årsring av visst värde, förknippade med platsens kontinuitet.</p> <p>Flera mindre uthus i trä, med olika funktioner hör också till husen på fyrplatsen.</p>
Bebyggelsestrukturer och trädgård	<p>Byggnadernas placering på öns högsta punkt, kring en gårdsplan i mitt på ön, vilket förefaller ge visst skydd för väder om vind. Samtidigt ligger varje hus friliggande.</p> <p>Syrenberså mitt på gårdsplanen. Spår av trädgårdsland.</p>
Tak och takmaterial	<p>Alla tak på ön är täckta med svart papp eller eternit, som ger ett smäckert och lätt intryck. Bara sadeltak och pulpettak förekommer.</p>

”

Detaljer som äldre dörrar och fönster och utskjutna takfall med taktassar i trä. Även dörrar av 1950-talstyp kan ses som en årsring av visst värde, förknippade med platsens kontinuitet.

Garpens fyrplats från söder, med den äldre fyrmästarebostaden hitom fyren.

Skolhuset.

Gamla tvättstugan.

Brunnen och en slipsten.

Båtslip.

Fotogen- och segelboden.

Den äldre fyrmästarebostaden, från söder.

Stentavla från gamla fyren.

Stenar från den gamla fyren.

Utsikt från fyrmästarebostaden mot söder.

Den äldre fyrmästARBostaden mot söder. Till höger transformatorstationen.

Hamnen.

Flygfoto från 1932, med den gamla fyren.

Garpens första fyr samt fyrmästARBostaden.

Äldre vykort.

En provisorisk fyr byggdes 1933 på tvättstugans tak.

Den provisoriska fyren och det nya fyrtornet, 1934.

Rekommendationer för att bevara och utveckla kulturhistoriska värden

Vägsträckningar och vägmiljöer	<p>För att kunna använda och uppleva fyrplatsen krävs att det finns en angränsningsplats för båt, en brygga, hamn.</p>
Fyren och husen på fyrplatsen	<p>Fyrtornet, äldre fyrmästarebostaden och den tidigare tvättstugan är särskilda karaktärsbyggnader på Garpen att betrakta som "särskilt värdefulla" byggnader, vilka bör förses med skyddsbestämmelser i detaljplan som skyddar mot rivning (PBL 4 kap 16 §) samt omfattas av Plan- och bygglagens allmänna underhålls- och varsamhetskrav (PBL 8 kap 14 § och 17 §).</p> <p>En utseendemässigt mer oansenlig byggnad är fotogenboden. Denna har också högt kulturhistoriskt värde eftersom den vittnar om forna tiders förhållanden vid en fyrplats och är därför viktig att bevara utan att förvanskas.</p> <p>Byggnaders individuella arkitektur och tidstypiska drag hanteras varsamt. Proportioner, fasadfärg, tak och byggnadsdetaljer respekteras. Originaldelar bör behållas. Ingen ytterligare inklädnad eller yttre tilläggsisolering av fasader bör göras på äldre/välbevarad bebyggelse.</p> <p>Äldre fönster, dörrar och entréer är väsentliga för husens karaktär. Om fönster tidigare bytts ut mot moderna, som inte passar huset stil, kan dessa vid behov ersättas av nya i en stil anpassad till huset. Dessa bör i så fall utföras i massivt trä och målas i traditionella kulörer som passar huset. Kulörer som fås av traditionella pigment bör väljas. Vanliga fönsterfärger under 1800-talet var mörkbrunt, mörkgrönt eller brutet vitt. Då målades både båge och karm i samma. I början av 1900-talet blev det vanligt med mörkt grönt eller rött på bågarna, ofta med ljusa karmar. Vissa dörrar och fönster som tillkommit under hand kan spegla en viss händelse. Dessa kan ses som årsringar som har kulturhistorisk betydelse, och bör i många fall bevaras.</p>
Bebyggelsestruktur	<p>Strukturen där husen ligger samlade i en krans runt en öppen gårdsplan, med syrenberså mitt på, bör värnas.</p>
Tak och takmaterial	<p>Taken bör vara täckta med svart papp, mörk "Eternit" eller möjligen mörk plåt – och ge fortsatt smäckert intryck. Takkonstruktioner bör vara sadeltak eller pulpettak.</p>

Framtida förändringar – att tänka på

**Om- och tillbyggnader,
bostadshus**

Det är möjligt att göra tillbyggnader om utformning, detaljer och placering är väl genomtänkt. Om- och tillbyggnader bör i skala, material- och färgval anpassas till varje enskild äldre byggnad. Varsamhet gäller. Särskilt känsliga är ofta de äldre små bostadshusen. Grundregeln för tillbyggnad bör vara att den nya delen ska underordna sig huvudbyggnaden och låta huvudbyggnaden vara synlig. Tillbyggnad kan göras antingen i stil med befintligt hus eller i mer modern stil. I båda fall bör arkitekt anlitas. Tillbyggnader, takkupor och altaner eller andra mer påtagliga förändringar utförs helst på en mindre framträdande del. Altaner hör egentligen inte till äldre miljöer. Om de ändå byggs bör de vara marknära. Takkupor eller fönster i takfallen görs med omsorg om detaljer och skala.

Ursprungliga byggnadsdelar på befintliga hus bör behållas. Äldre fönster och dörrar är väsentliga för husens karaktär. Grundregeln är att originaldelar behålles och renoveras vid behov.

Plan- och bygglagen (PBL)

Generella skyddsregler enligt Plan- och bygglagen (2010:900)

Underhåll

8 kap 14 § i Plan- och bygglagen (PBL) är ett generellt krav, vilket innebär att detta omfattar all bebyggelse. Underhållskravet lyder: Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning (...) i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

Varsamhet

Även 8 kap 17 § PBL är ett generellt krav och påbjuden hänsyn gäller såväl interiör som exteriöra ändringar. Varsamhetskravet innebär att ändring av en byggnad skall: (...) utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Ändring

Enligt 8 kap 7 § PBL skall de tekniska egenskapskraven (som omnämns i 8 kap 4 och 5 §§) vid ändring av en byggnad (...) anpassas och avsteg från kraven göras med hänsyn till ändringens omfattning (...) samt med hänsyn till byggnadens förutsättningar och till bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.

Förvanskningförbud

Byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får enligt plan- och bygglagen (PBL) inte förvanskas. Även om en byggnad har pekats ut som särskilt värdefull i till exempel ett kommunalt bevarandeprogram så är det rent formellt endast en upplysning om att kommunen bedömer att byggnaden har sådana värden att den omfattas av förvanskningförbudet enligt 8 kap. 13 § PBL. Utpekandet i sig har dock ingen rättsverkan. I ett beslut om bygglov måste byggnadsnämnden ta ställning till om byggnaden har sådana värden att den kan anses vara en särskilt värdefull byggnad. Därvid kan till exempel ett bevarandeprogram tjäna som ett underlag.

Särskilt värdefull byggnad

Ur PBL, 8 kap, 13§/ Boverkets byggregler (föreskrifter och allmänna råd), BBR, kap 1:2213 Särskilt värdefull byggnad: Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad. (BFS 2016:6).

Kulturmiljölagen, KML (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548)

2 kap. Fornminnen

1 § Fornlämningar är skyddade enligt denna lag. För att en lämning ska vara automatiskt skyddad enligt kulturmiljölagen behöver den uppfylla tre rekvisit. Den ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och är varaktigt övergiven. Lämningen behöver dessutom vara tillkommen före år 1850, eller i fråga om fartyglämning, förlit före 1850. Till fornlämningar hör till exempel gravar, resta stenar, lämningar, samlingsplatser, ruiner, vissa färdvägar och broar med mera. Även naturbildningar som ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen berörs av 2 kap.

3 kap. Byggnadsminnen

1 § En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. (Torsås kommuns första två byggnadsminnen är väderkvarnen i Bruatorp och Olssonska gården i Torsås.)

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Miljöbalk; MB (1998:808)

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Biotopskydd av stenmur i jordbruksmark (förordningen (1998:1252) om områdesskydd)

Stenmurar har höga naturvärden och en viktig funktion i ekosystemet genom den variation de skapar i jordbrukslandskapet. De utgör livsmiljöer, tillflyktsorter och spridningsvägar för flera av jordbrukslandskapets växt- och djurarter bland till exempel lavar, mossor, grod- och kräldjur, insekter, spindlar, fåglar och smådäggdjur. Flera av dessa arter var tidigare betydligt vanligare, men återfinns nu ofta endast i anslutning till jordbrukslandskapets småbiotoper. Stenhägnader i odlingslandskapet kan ha en mycket lång kontinuitet. Enkla sten-strängar kan visa på förhistorisk markanvändning. Mycket låga stenmurar kan vara lämningar av hägnader i blandteknik.

För att en stenmur ska omfattas av biotopskyddsbestämmelserna ska minst en sida av muren gränsa till jordbruksmark. En stenmur som löper längs en allmän väg, eller längs gränsen till skogs- eller tomtmark omfattas av biotopskyddsbestämmelserna om murens andra sida gränsar mot en åker, betesmark eller annan jordbruksmark. Skyddet för stenmurar bör normalt gälla även i de fall en högst två meter bred naturlig bäckfåra, ett dike, eller en mindre grusväg är belägen mellan stenmuren och den intilliggande jordbruksmarken.

Trappan upp till fyrtornet, med året 1934 inhugget i stenen över dörren.

*Alla bilder tillhör Kalmar läns museum om inget annat anges.
Fotograf färgbilder Susann Johannisson, Kalmar läns museum
om inget annat anges. Gamla kartor tillhör Lantmäteriets
kartarkiv. Text: Susann Johannisson, Kalmar läns museum.
Grafisk formgivning: Webbochform.se.*

Producerat år 2018-2019.

Torsås
kommun